

ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний
Комиссын тухай хуулийн шинэчилсэн
найруулгын төслийн талаар

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар бүлэгт Монгол Улсын иргэний эдлэх үндсэн эрх, эрх чөлөөг баталгаажуулсан ба Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж заасан нь Олон улсын хүний эрхийн гэрээ, хэлэлцээрт тунхагласан дэлхий нийтийн жишигт нийцжээ.

Монгол Улс 1961 онд НҮБ-ын гишүүнээр элссэн бөгөөд Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын үзэл санааг дэмжиж улмаар Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пакт, Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн тухай олон улсын пактад 1974 онд нэгдэн орсноос хойш хүний эрхийн талаарх 40 гаруй олон улсын гэрээ, конвенц, тэдгээрийн нэмэлт протоколд нэгдэн орж соёрхон баталсан байна.

Мөн Монгол Улсад хүний эрхийг хамгаалах үндэсний байгууллагын үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг бий болгож Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийг Улсын Их Хурлаас 2000 оны 12 дугаар сарын 7-ны өдөр баталсан бөгөөд 2002, 2003, 2011, 2015 онд нийт 5 удаа нэмэлт, өөрчлөлт орсон бөгөөд эдгээр нь гол төлөв бусад хууль тогтоомж батлагдан гарсантай холбоотой нэмэлт, өөрчлөлтүүд юм.

Хэдийгээр Парисын зарчмын дагуу Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комисс байгуулагдсан гэж үздэг ч Хүний эрхийн үндэсний байгууллагуудын зохицуулах хорооноос уг зарчимд бүрэн нийцүүлэх шаардлагатай буюу манай улсад “Хүний эрхийн Үндэсний байгууллага нь өөрийн байртай байх, тус байгууллагын үйл ажиллагааны төсвийг хараат бус байдлаар төлөвлөх, ХЭҮК-ын гишүүнийг нэр дэвшүүлэх, томилох үйл явцыг ил тод, нээлттэй болгох зэрэг зөвлөмжүүдийн удаа дараа өгч байсан.

Түүнчлэн Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий Ассемблейн тавиндолдугаар чуулганы 2002 оны 12 дугаар сарын 18-ны өдрийн A/Res/57/199 дүгээр тогтоолоор Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэхийн эсрэг конвенцийн нэмэлт протоколыг баталж, 2006 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдөр хүчин төгөлдөр болсон ба Монгол Улс 2013 оны 9 дүгээр сарын 24-ний өдөр нэгдэн орохоор гарын үсэг зурж, 2014 оны 12 дугаар сарын 11-ний өдөр Улсын Их Хурал соёрхон баталсан.

Энэхүү протоколын зорилго нь Олон улсын болон үндэсний бие даасан байгууллага эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэх явдлаас урьдчилан сэргийлэх, эрх чөлөөгөө хасуулсан хүмүүсийн байгаа газарт нь тогтмол эргэж очих тогтолцоог бий болгоход оршино. Протоколын 3 дугаар зүйлд зааснаар оролцогч улс бүр үндэсний түвшинд эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэх явдлаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор эрх хязгаарласан газар тогтмол очиж байх нэг буюу хэд хэдэн байгууллага /цаашид “үндэсний урьдчилан сэргийлэх байгууллага” гэнэ/ байгуулах, томилох, эсхүл ийм байгууллагад дэмжлэг үзүүлэх үүргийг хүлээхээр зохицуулсан байна.

Үүний дагуу Протоколд нэгдэн орсон улс орон бүр протокол хүчин төгөлдөр болсноос, эсхүл түүнийг соёрхон баталснаас, эсхүл түүнд нэгдэж орсноос хойш нэг жилийн дотор үндэсний түвшинд эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх нэг болон түүнээс дээш байгууллагыг байгуулах, томилох ёстой бөгөөд үндэсний урьдчилан сэргийлэх байгууллага, түүний ажилтан чиг үүргийнхээ хувьд хараат бус байх нөхцлөөр хангагдсан байх ёстой.

Монгол Улс НҮБ-ын Эрүүдэн шүүхийн эсрэг конвенцид нэгдэж орсноос хойш багагүй хугацаа өнгөрч байгаа ба НҮБ-ын холбогдох хороодоос удаа дараа Монгол Улсын Үндэсний урьдчилан сэргийлэх механизмыг байгуулах асуудлаар зөвлөмж өгсөөр байна.

Иймд дээрх нөхцөл байдлыг харгалзан Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 45 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 5.2.11-д “Хүний эрхийг хамгаалах үндэсний тогтолцоог сайжруулж, хүний эрхийн стандартыг нэвтрүүлнэ” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 11 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлд Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр тус тус заасан.

Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас Ажлын хэсэг байгуулан Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлан Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийсэн ба хэрэгжиж буй хуулийн зүйл заалт нь бусад хууль тогтоомжтой уялдаа холбоо муутай, хүний эрхийн зөрчлийг таслан зогсоох, иргэдийн гомдлыг бүрэн дүүрэн шийдвэрлэхэд учир дутагдалтай, гомдол шийдвэрлэх ажиллагааг бүрэн хуульчлаагүй, гишүүний шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилт сул, түүний хэрэгжүүлэх хуулийн хөшүүрэг хангалтгүй, жил бүр хүний эрхийн төлөв байдлын тайланг илтгэх процедур, санал, дүгнэлтийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа тодорхойгүй зэрэг олон хүндрэлтэй асуудлууд байна гэж дүгнэсэн.

Тухайлбал, Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийн хэрэгжилтэд хийсэн үнэлгээний тайлангийн дүгнэлтээс дурьдвал:

Комиссын төсвийг түүний саналыг үндэслэн Улсын Их Хурал баталж улсын төсөвт тусгайлан тусгах бөгөөд энэхүү төсөв нь үйл ажиллагаагаа хараат бусаар хэрэгжүүлэх шаардлагыг хангах хэрэгжилтийн хүрээнд

ХЭҮК-оос зохион байгуулах ажлын цар хүрээг хууль тогтоомжоор өргөн тодорхойлж өгсөн боловч түүнд тохирсон үйл ажиллагааны төсөв санхүүг хангалттай олгодоггүй тухай тус Комиссын тайлангуудад байнга дурдахын зэрэгцээ Улсын Их Хурал, Засгийн газарт зөвлөмж хүргүүлж байсан байна.

2006 онд 12 орон тоотой, 80,431,500 төгрөгийн төсөвтэй байсан бол 2012-2014 он хүртэл тогтмол өсөж 954 орчим сая төгрөгийн төсөвтэй байгууллага болж өргөжсөн байна. Харин 2015 оноос эхлэн улсын төсвөөс олгох санхүүжилтийн хэмжээ буурчээ. Төсөв санхүүжилт хүрэлцэхүйц, хангалттай шийдвэрлэгдэхгүй байгаа нь Комисс чиг үүргээ бүрэн хэрэгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэхгүй байна.

Комиссоос Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаар илтгэл бэлтгэж жил бүрийн эхний улиралд багтаан Улсын Их Хуралд илтгэх асуудлын хүрээнд

Хүний эрхийн Үндэсний Комисс Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх илтгэл бэлдэж, Улсын Их Хуралд илтгэх зорилгоо хангалттай хэрэгжүүлж байгаа боловч түүний практик ач холбогдол нь хангалттай биш байна.

Хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1 дэх хэсэгт Комисс хүний эрх, эрх чөлөөний талаарх илтгэлээ УИХ-д “илтгэнэ” гэж зохицуулсан нь энэхүү илтгэх процессыг хэрхэн хэрэгжүүлэх тухайд ойлгомжгүй байдал үүсгэдэг тул үүнийг хуулийн тайлбар хийх, нарийвчлан зохицуулах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Мөн Комиссын илтгэлийг хэлэлцэх асуудлыг тодорхой болгох, тухайлбал Улсын Их Хурлын Нэгдсэн Чуулганаар хэлэлцүүлж, холбогдох шийдвэрийг гаргадаг байх нь чухал байна.

Иргэдээс Комисст хандаж гомдол гаргах эрх, гомдлыг хянах ажиллагаатай холбогдох асуудлын хүрээнд

Комисст гомдол гаргах хэлбэрийн тухайд иргэд гомдлоо зөвхөн өөрийн биеэр болон төлөөлөгчөөрөө дамжуулан гаргаж байгаа ба утсаар болон цахим хэлбэрээр гомдол боломжгүй, энэ боломжийг олгосон эрх зүйн орчин бүрдээгүй байна. Практикт хэрэгжиж буй байдлыг судлахад Комисс иргэдээс дээр дурдсан бүх хэлбэрээр гомдлыг хүлээн авдаг тул нэгэнт практикт хэрэгжиж буй утсаар болон цахим хэлбэрээр гомдол гаргах, түүнийг нотлох баримтын түвшинд хүлээж авах процессыг хуульчлах шаардлагатай байна.

Мөн Комиссын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлд Комисст гомдол гаргах эрх бүхий субъектүүдийг өргөн хүрээнд тодорхойлж өгсөн боловч үүнд хүүхэд өөрөө шууд Хүний эрхийн Үндэсний Комисст хандаж гомдол гаргах эрх зүйн орчин бүрдээгүй байна. Сүүлийн жилүүдэд нийгэмд ядуурал, гэр бүлийн хүчирхийлэл, согтууруулах ундаа, мансуурах, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисын хэрэглээ газар авч байгаа зэрэг нь хүүхдийн эрхийг зөрчих орчин нөхцөлийг бий болгосоор байна. Иймд дээр дурдсан орчин, гэр бүлд өсөж буй хүүхэд эрхээ хамгаалуулахдаа заавал асран хамгаалагч, төлөөлөгчөөр дамжуулан Хүний эрхийн Үндэсний Комисст хандах нь зохистой эсэхийг судлах хэрэгтэй юм. Практикт Комисс үйл ажиллагааны явцад хүүхдээс гаргасан өргөдлийг хүлээн авч холбогдох арга хэмжээг авч ажилладаг. Иймд энэ асуудлыг мөн адил хуульчлах шаардлагатай байна.

Үүнээс гадна гомдол гаргах хэлбэрийн шаардлагын хувьд гомдлыг зөвхөн монгол хэлээр, бичгээр эсхүл амаар биечлэн гаргана. Монгол хэл мэдэхгүй хүн эх хэлээрээ гомдол гаргаж болох бөгөөд гомдлоо монгол хэлнээ орчуулж, зохих журмаар баталгаажуулсан байхаар зохицуулсан нь гомдол гаргагч хэрэв бичиг үсэг мэддэггүй, эсхүл хөгжлийн бэрхшээлтэй байх, гадаадын иргэн, үндэсний цөөнх байх зэрэг тохиолдолд иргэн гомдол гаргах эрхээ бүрэн эдэлж чадахгүй байх, монгол хэлнээс бусад хэлээр гомдол гаргаж буй иргэнд орчуулгын, хэлмэрчийн хөлс зэрэг нэмэлт зардал шаардах байдлаар гомдол гаргах процесс өөрөө хүндрэл, чирэгдэл үүсгэх магадлалтай байна.

Гомдол шалгах ажиллагааны явцад мэдээлэл цуглуулах Комиссын үйл ажиллагааны хүрээнд

Иргэдээс ирсэн ирсэн гомдлыг хууль тогтоомжид заасан шаардлага хангасан гэж үзсэн тохиолдолд Комисс хүлээн авч холбогдох арга хэмжээ авч ажиллаж байна.

Эдгээр ажиллагаанаас Комисс иргэдээс хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчсөн байдалтай холбоотой гаргасан гомдлыг шалгах ажиллагааны явцад шаардлагатай мэдээлэл гаргуулж авах, газар дээр нь танилцах болон холбогдох этгээдүүдтэй биечлэн уулзах тухай хуулийн зохицуулалтын хэрэгжилт хүндрэлтэй байна. Үүнийг нэгдүгээрт, холбогдох байгууллага, этгээдүүд мэдээ, баримт сэлтийг гаргаж өгөхдөө хойрго, ямар нэгэн шалтгаанаар удаашруулах, саатуулах оролдлого гаргах нь түгээмэл байдаг бол иргэдийн зүгээс өөртэй нь болон шалгагдаж буй гомдолтой холбогдох мэдээллийг нуух, мэдээлэл өгснөөр өөрт нь ямар нэг сөрөг үр дагаварт учрахаас эмээх байдал их тохиолддог байна. Эдгээр шалтгааны улмаас хуулийн энэ заалтын хэрэгжилт практикт хэрэгжих байдал нь хүнд, мөн хүний эрхийн зөрчлийг илрүүлэх ажиллагааг удаашруулах нэг хүчин зүйл болж байна.

Комиссын зүгээс хэрэгжүүлж буй гомдол хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд тус хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.4 дэх заалтыг голлон ашиглаж шаардлагатай баримт мэдээллийг албан тушаалтан, байгууллагаас шаардаж авдаг. Гэвч энэ эрх нь зөвхөн гишүүний бүрэн эрхийн хүрээнд авч болох арга хэмжээ байхаар зохицуулагдсан бөгөөд ажлын албаны албан хаагчдад хамаарахгүй байгаа нь хүндрэл учруулдаг байна. Тухайлбал Комиссын гишүүн зөвхөн өөрийн биеэр ирсэн тохиолдолд мэдээлэл өгөх асуудал тогтмол хөндөгддөг бөгөөд үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулах үүднээс хууль хяналтын байгууллагуудын удирдагын түвшинд харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр тухайн хэргийг хариуцсан Комиссын мэргэжилтэнд гишүүний зүгээс итгэмжлэл олгох байдлаар дээрх хуулийн заалтын хэрэгжилтийг хангаж байгаа бол хувийн хэвшлийн байгууллагуудыг шалгах, тэдгээрээс баримт, мэдээ авах нөхцөлд энэ заалтыг хэрэгжүүлэхэд ихээхэн хүндрэл учирдаг байна.

Комиссын гишүүний шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийн хүрээнд

Комиссын гишүүний гаргасан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, биелүүлээгүй этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын хэмжээг нэмэгдүүлэх ажил хийгдэхгүй байна. Энэ нь шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилт хангалтгүй байх гол хүчин зүйлийн нэг юм. Дэлхийн бусад орны хүний эрхийн үндэсний байгууллага, омбудсмены чиг үүрэг нь гомдол гаргагчийн эрхийг хамгаалахын тулд ялангуяа түүнд тохиолдсон бэрхшээлийн шалтгаан болж буй хууль тогтоомж, нийгмийн хэв журам, захиргааны практикийг өөрчлөх, засч залруулах шаардлага, зөвлөмжийг эрх бүхий байгууллагуудад хүргүүлэх, тухайн шаардлага, зөвлөмжийг хүлээж авсан этгээд биелүүлэх талаар арга хэмжээ авах үүрэг хүлээх явдал байдаг.

Гэтэл практикт Комиссын гишүүний шаардлага, зөвлөмжийн хариу хуулиар тогтоосон хугацаанд ирдэггүй. Комиссын ажилтан өөрөө шаардлага, зөвлөмж хүлээн авсан аж ахуйн нэгж, байгууллага, албан тушаалтантай утсаар холбогдон, албан бичгээр хариу ирүүлэхийг шаардан ажилладаг. Шаардлага, зөвлөмжийн хариу ирүүлэх хуулиар тогтоосон хугацааг нарийвчлан тооцож үзэх асуудал тодорхой бус байгаа нь хүндрэл учруулдаг.

Хүний эрхийн Үндэсний Комисс 2002- 2016 оны хооронд хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчсөн гэж үзсэн албан тушаалтанд хариуцлага ногдуулах тухай нийт 229 хүсэлтийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд тавьсан бөгөөд эдгээр шаардлагын дагуу хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний хэрэгжилт удаан, зарим тохиолдолд зөрчлийн хэмжээтэй харьцуулахад харьцангуй бага хариуцлага ногдуулдаг болон зөрчил шалгах ажиллагаа шударга явагдаж байгаа зэрэгт иргэд, олон нийтийн зүгээс өгөх үнэлгээ, итгэл зэргээс хамааран зохицуулалтын хэрэгжилт зохистой түвшинд хүрэхгүй буюу үр дүн сул байна.

Комиссоос хүргүүлсэн шаардлагыг хүлээж авахгүй байх, шаардлагын хариуг ирүүлэхгүй байх, эсхүл үндэслэлгүй гэх шалтгаанаар буцаах асуудалд хариуцлага тооцох тогтолцоо, шийдвэрлэх арга, зохицуулалт байхгүй байна.

Дээрх хууль зүйн болон практик хэрэгцээ шаардлагыг үндэслэн Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсрууллаа.

Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл нь 9 бүлэгтэй бөгөөд дараахь асуудлуудыг өөрчилж, шинэчлэн тусгалаа:

1.Нэр томьёоны тодорхойлолтыг дэлгэрүүлж тодорхойлсон;

2.Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүнд нэр дэвшүүлэх, сонгон шалгаруулах ажиллагааг Парисын зарчимд нийцүүлэн олон нийтийн оролцоотойгоор ил тод, нээлттэй зохион байгуулахаар тусгасан;

3.Хүний эрхийн үндэсний тогтолцооны бүрдэл, байгууллагуудын үйл ажиллагааны уялдуулсан;

4.Комиссын үйл ажиллагаагаа хараат бусаар хэрэгжүүлэх хангалттай төсөвтэй байхаар тусгасан ба хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, хамгаалах, зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх, зөрчигдсэн эрхийг сэргээх, хүний эрхийн боловсролыг олон нийтэд түгээх, хөхиүлэн дэмжих, эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах төсвийн төслийг боловсруулж, хянуулж, батлуулах процедурыг тодорхой болгож тусгалаа;

5.Гишүүнд нэр дэвшиж буй этгээдийн хүний эрхийн талаарх мэдлэг, туршлагын талаар бусад эрх бүхий байгууллагаас авч буй саналд тусгасан;

6.Комиссоос Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх илтгэл бэлтгэх, олон улсын хүний эрхийн гэрээний биелэлт, энэ тухай Засгийн газрын илтгэлийг боловсруулах, тайлагнах, хэрэгжүүлэх үйл явцыг боловсронгуй болгосон;

7.Хамтын зарчмаар шийдвэр гаргах нөхцөлийг бүрдүүлэх Комиссын хуралдааны журмыг нарийвчилсан;

8.Комисст гаргасан гомдол хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад гишүүнийг төлөөлөн ажиллаж буй тухайн чиг үүргийг хэрэгжүүлж буй Комиссын ажлын албаны мэргэжилтний мэдээлэл цуглуулах ажиллагааны явцад эдлэх эрхийг хууль тогтоомжоор баталгаажуулсан;

9.Комиссоос хүргүүлж буй шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг биелүүлэхгүй удаашруулах, хүний эрхийн зөрчлийг таслан зогсоох талаар шуурхай, тодорхой арга хэмжээ авахгүй байгаа нь илэрхий байгаа тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг тодорхой болгосон;

10.Комисст ирүүлсэн иргэний болон эрүүгийн хэрэг маргаантай холбоотой гомдлыг харьяаллын дагуу эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд шилжүүлж буй зохицуулалтад зөрчил, захиргааны хэрэг маргааныг нэмж тусгасан;

11.Эрүү шүүлтийн эсрэг үндэсний механизмыг бий болгож, Комиссын 3 гишүүнээс гадна, эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх хараат бус үйл ажиллагаагаа явуулах гишүүн болон нэгжийн чиг үүргийг шинээр тусгасан.

Хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг батлуулснаар Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын гэрээнд заасан хүний эрх, эрх чөлөөний тухай заалтын хэрэгжилт болон хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, түүний биелэлтэд хяналт тавьдаг хүний эрхийн асуудал эрхэлсэн үндэсний байгууллагын эрх зүйн үндсийг сайжруулж, хариуцлагын тогтолцоог өндөрсгөж, хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалан ажиллах байгууллагуудын хоорондын уялдаа холбоог хангах нөхцөл бүрдэж хүний эрхийн үндэсний байгууллагын эрх зүйн орчны боловсронгуй болгон олон улсын стандарттай нийцүүлж байгаагаараа ач холбогдолтой юм.

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээнд нийцүүлсэн бөгөөд энэ хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай, Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Захиргааны ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсрууллаа.

ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН ЯАМ